

10. Івченко Л. Український кант XVII – XVIII століть / [вступ, упоряд. і комен. Людмили Івченко] – К. : Муз. Україна, 1990. – 200 с.
11. Корній Л.П. Історія української музики Ч. 1: (Від найдавніших часів до середини XVIII ст. /Лідія Корній // [Підруч. для вищ. муз. навч. закладів] – К.; Х.; Нью-Йорк – 1996. – 313 с.
12. Кудрик Б. Огляд історії української церковної музики / Б. Кудрик. – Л. : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1995. – 128 с.
13. Маценко П. Листування з О. Кошицем в справі обробки догматів знаменного розспіву / Павло Маценко // Ювілейний збірник УВАН в Канаді. – Вінніпег, 1976. – С. 342–343.
14. Медведик Ю. До питання дослідження впливу сакральної монодії на українську барокову паралітургічну творчість (джерелознавчий погляд) / Юрій Медведик // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. – Вип. 15 : Сакральна монодія: її богословська, літургічна та естетична сутність / [упоряд. О. Ю. Шевчук] : зб. ст. – К., 2001. – С. 71–77.
15. Медведик Ю. Українська духовна пісня XVII – XVIII століть / Юрій Медведик. – Львів : Вид-во УКУ, 2006. – 324 с.
16. Мінець Ю. Пошуки ідентичності у слові, або як пізноантичний світ вживався у Біблію / Юлія Олегівна Мінець // Міжкультурний діалог. – Т. 1: Ідентичність. – Київ : Центр польських та європейських студій НаУКМА; Дух і Літера, 2009. – С. 97–119.
17. Минец Ю. Текстуальный и контекстуальный анализ библейских цитат в «Лавсаике» / Юлия Олеговна Минец // Материалы XIV Международной конференции студентов, аспирантов и молодых учёных «Ломоносов». Секция «Филология». – Москва : Издательство Московского университета, 2007. – С. 221–224.
18. Пуряєва Н. Словник церковно-обрядової термінології / Наталія Володимирівна Пуряєва. – Л. : Свічадо, 2001.–160 с.
19. Флоренский П. Собрание сочинений. Философия культа (Опыт православной антропологии) / Павел Александрович Флоренский. – М. : Мысль, 2004. – 685 с.
20. Художня культура України : [навч. посіб. для заг. осв. навч. закл. України] / Л.М. Масол, С.А. Ничкало, Г.І. Веселовська, О.І. Оніщенко / за заг. ред. Л.М.Масол. – К. : Вища школа, 2006. – 239 с.
21. Цалай-Якименко О. Київська школа музики XVII ст. / Олександра Цалай-Якименко. – К. ; Львів ; Полтава : НТШ, 2002. – 488 с.
22. Ясіновський Ю. Українські та білоруські нотолінійні Ірмолої 16–18 століть. Каталог і кодикологічно-палеографічне дослідження / Юрій Павлович Ясіновський. – Львів : Вид-во Отців Василіан «Місіонер» Ін-ту українознавства ім. І.П.Крип'якевича НАН України, 1996. – 622 с.
23. Ясіновський Юрій Павлович. Українська сакральна монодія: історія, тексти, музично-стильові наверстування : дис. на здобуття наукового ступеня д-ра мистецтвознавства : спец. 17.00.03 «Музичне мистецтво»/ Юрій Павлович Ясіновський. – Львів, 1996. – 422с.

В статтє рассматривается процесс становления церковного пения в Украине, в частности эволюция церковных распевов в контексте историографических и искусствоведческих исследований.

Ключевые слова: церковное пение, украинское церковное пение, духовная музыка, певчая культура, распевы, украинская партесна музыка.

The article concerns the main process of the establishment of church singing in Ukraine, especially the evolution of church melodic lines in the context of historical and art research investigations.

Key words: church singing, Ukrainian church singing, sacred music, singing culture, melodic lines, Ukrainian partes music.

УДК 784.95

Наталія Шевченко

АСПЕКТ ЗАГАЛЬНОГО ТА СПЕЦИФІЧНОГО В ТЕХНОЛОГІЇ ЕСТРАДНОГО ВОКАЛЬНОГО ВИКОНАВСТВА

У статті проаналізовано деякі аспекти загального та специфічного у застосуванні естрадної манери співу. Обґрунтована роль мутаційного періоду у підборі музичного матеріалу. Розглянуто позицію взаємного доповнення класичної та естрадної манер вокалу у становленні творчої свободи використання можливостей людського голосу.

Ключові слова: вокальне виконавство, мутаційний період, специфіка естрадного виконавства.

Естрадне вокальне мистецтво – це складна система взаємодії різних видів мистецтва (спів, хореографія, акторська майстерність та ін.). За умови досконалого вивчення кожного з них, вокаліст

має реальну можливість розкритися в якості виконавця. Велику роль у формуванні музичної свідомості естрадного співака відіграє система музичних вподобань, рівень розвитку музичних здібностей та ін. Проблеми вокального виконавства розглянуто в роботах українських науковців. Зокрема, в праці Дрожжиної Н.В. [2] розглянуто специфіку вокального виконавства із урахуванням особливостей різноманітних технік співу.

Процес навчання співу, а тим паче використання свого голосу в різноманітних стилях вимагає від виконавця вивчення різних співацьких технологій уже змалку. Особливої значимості у формуванні музичних смаків надається періоду мутаційних змін, який супроводжується як позитивними так і негативними процесами. Проблематика психології музичної діяльності, та психології підліткового віку розглянуто в дослідженнях Б.Теплова [4], В.Петрушина [3], Л.Виготського [1] та ін.

Основною метою статті є окреслення актуальності взаємопроникнення проблематики та специфічних якостей класичної та естрадної манер співу для збагачення тембрової палітри голосу, з урахуванням змін в організмі підлітка під час мутаційного періоду, оскільки саме в цей час закладаються основи музичних вподобань та й системи цілісного сприйняття навколишніх культурно-мистецьких процесів загалом.

Період мутаційних змін надзвичайно важливий у формуванні організму, в цей час відбувається трансформація голосового апарату, як наслідок зміна дитячого голосу на чоловічий чи жіночий. До прикладу, наявність навіть надзвичайних, непересічних вокальних здібностей у хлопчиків до мутації, не гарантує вдалого вокального майбутнього в після мутаційний період (Робертіно Лоретті). Тоді як вокально-обдарована дівчинка, зазвичай спокійно проходить через проблемний період, і її співацький голос зберігається, поступово переходячи в жіночий. Безсумнівною причиною «втрати» співацького голосу у хлопчиків після мутаційного періоду є кардинальна перебудова гортані (утворення кадика). У дівчаток, гортань розвивається доволі пропорційно. При збільшенні у всі сторони, всі анатомічні особливості у ній зберігаються. Численні спостереження за хлопчиками та дівчатками в період мутаційних змін вказують на вирішальну роль анатомічної будови голосового апарату у фізіологічних можливостях виникнення співацького голосу.

Окрім проблем, що стосуються фізіології голосового апарату, є ряд психологічних процесів, які супроводжують мутаційний період, зокрема процес соціалізації та індивідуалізації. Останній, характеризується виокремленням, переосмисленням, а головне утвердженням свого власного «єго», становленням життєвої позиції, формуванням основних засад світогляду. Тут доречно звернутися до обговорення питання мистецьких вподобань підлітків. Часто, все що привертало увагу дитини до цього часу, піддається повному ігноруванню, і навпаки, актуальним стає щось нове, почуте, вподобане. Особливо в цей період дитину захоплює «модна» музика [5, с. 10–15], як правило, це не особисте зацікавлення, а наслідування захоплень друга чи подруги.

Отже, період мутаційних фізіологічних змін підлітка, його голосового апарату, призводить до налаштування системи цінностей загалом. Зокрема, це стосується і виокремлення музичних уподобань відповідно до мистецького смаку, який знаходиться на відповідній стадії розвитку. Тому в цей період особливого значення набуває роль батьків у проблемі вибору, усвідомлення імпровізаційності в інтерпретації музики, оскільки підлітки зазвичай не виявляють зацікавленості класичною музикою, яка є одним із вагомих чинників професіоналізації вокальних задатків, і саме ознайомлення із цією музикою та принципами її виконання розгортає перед співаком значне розширення виконавських можливостей.

Варто зауважити наступне: академічна манера співу повинна стати основою для подальшого розвитку голосового апарату і використанні у творчості різностильової вокальної музики. Відомі естрадні виконавці Whitney Houston, Freddy Mercury, Муслім Магомаєв, Олександр Пономарьов та ін., представляють високого рівня вокальну техніку, широту діапазону, яскраві сценічні можливості на основі професійного співставлення загальної вокальної підготовки та естрадної вокальної школи. При цьому, кожен із зазначених виконавців попередньо на відповідних етапах навчання вокалу, здобули академічну вокальну підготовку. Одним із найважливіших аспектів у вдосконаленні вокальних навиків є усвідомлення співвідношення технологій різних манер виконання. Вокаліст повинен усвідомлювати базовість класичної вокальної школи в процесі навчання, тому що академічна музика є основою для творення, вдосконалення та креативного застосування нових виконавських стилів і напрямків. Основи класичної манери співу, деякою мірою, стають часткою всіх наступних вокальних манер, які вдосконалює співак в ході творчої роботи протягом всієї виконавської кар'єри. Окрім використання вишколених академічною вокальною манерою, дихання, звукоутворення, вмілого відтворення форми твору, існує і ряд специфічних прийомів, які стосуються

естрадної співацької манери, зокрема специфіка тембрального забарвлення голосу. Серед них ефект «розщеплення» звуку, «драйв» (притаманний рок-вокалу), «субтон» (спів на продику, приклад – Топу Braxton), так званий «горловий спів», прийом «гліссандо», використання фальцетного звучання голосу, «йодль» («тірольський спів» раптовий перехід з «опертого» звуку на фальцет), якщо навпаки – це «зворотній йодль», «штробас» (спів на дуже низьких звуках, застосовується рідко) та ін.

Естрадна вокальна музика у сприйнятті переважно ідентифікується із пісенним жанром. А це означає інтерпретація душевного, ліричного або ж із вкрапленням легкого драматизму характеру музики. Звідси, за умови якісної чуттєвої передачі характеру твору, почуття та переживання героя знаходять відгук в підсвідомості слухачів, а отже, доступність і всенародне сприйняття. Актуальною в наш час є оригінальна методика навчання вокалу, яку винайшов відомий американський педагог Seth Riggs (Сет Рігс) – «Speech Level Singing» («Спів у мовній позиції»). Застосування вокальної методики SLS допомагає виконавцю виконувати різної висоти вокальні звуки, а гортань при цьому знаходиться в такому ж стані спокою як в процесі розмови [7, с. 5–20]. Seth Riggs – педагог, який однаково вдало співпрацює з виконавцями різних стилів музики та манер виконання від опери до рок-музики, від джазу до Поп- та R&B-стилів. Доказом безумовної ефективності роботи даної методики є вокальна довершеність у творчості співаків, відомих у всьому світі: Natalie Cole, Anita Baker, Stevie Wonder, Philip Webb, Julio Iglesias, Barbra Streisand, Diana Ross. Tina Turner, Madonna та багато ін.

Отже, основним завданням естрадного вокального виконавства є природність звучання голосу незалежно від регістру та гучності виконуваних звуків, для ідеального відтворення основних виконавських завдань.

Чи не основним чинником системи специфічних засобів естрадного вокального виконавства – є застосування звукопідсилювальної апаратури. Особливої техніки від виконавця вимагає робота з мікрофоном, оскільки присутність апаратури вносить свої корективи та відображається на техніці артикуляції, дихання, звукоутворення. Проте, недостатньо професійний підхід до використання мікрофона веде до погіршення звучання голосу – це зовнішній ефект. Існує ще й загроза переходу на так зване «наспівування», і тут виникає внутрішня проблема, тобто послаблюються м'язові відчуття. Аналогічні вимоги висуваються стосовно дикції та артикуляції – ні в якому разі не можна послаблювати активність вимови окремих слів та фраз в цілому.

За умови належної фахової підготовки вокаліста, використання засобів підсилення звуку спрацює як ефект тембрового збагачення голосу. Цей процес відбувається за рахунок різних видів обробок вокального звуку:

- «vocoder» – це пристрій що синтезує звук на основі будь-якого іншого сигналу. Особливість пристрою полягає у створенні в реальному часі синтезованих голосів для основного звуку;
- «chorus» – звучання одного голосу, ніби в різних екземплярах. Відбувається імітація звучання хору. Але оскільки два голоси не можуть звучати абсолютно ідентично на стику частот, то в результаті даної обробки зіставлені звуки ніби плывуть відносно один одного, створюючи оригінальне забарвлення звуку;
- «delay» – в перекладі означає затримка. Зчаста застосовується для моделювання ефекту стереозвучання вокалу;
- «flanger» – в дії, ефект подібний до ефекту «chorus», проте тут достатньо одного затриманого голосу;
- «hall» – ефект, із застосуванням якого звучання голосу набуває додаткового об'єму.

Проте не зважаючи на велику кількість засобів для обробки голосу, вокаліст повинен вдосконалювати свої технічні можливості і пам'ятати, що все це винайдене не для приховування недоліків, а для підкреслення краси та різнобарв'я людського голосу.

Важливим аспектом проблематики естрадного вокального виконавства є підбір репертуару. На відміну від роботи в академічному жанрі, вокаліст – виконавець естрадної музики зіштовхується з цією проблемою доволі часто, оскільки естрадна вокальна музика обмежується пісенним жанром. В естрадних композиціях переважно висвітлюються особисті, часом інтимні переживання героя, тому не рідко авторами творів являються самі ж виконавці, і це відіграє надто позитивну роль, оскільки передбачена автором енергетика проявляється в повній мірі. Тоді, зрозумілим є той факт, що авторські твори звучать цікаво, навіть якщо вокальна техніка виконавця бажає бути кращою (І.Білик, Земфіра та ін.) Вдало виконану пісню можна назвати міні-спектаклем, в якому виконавець грає головну роль, і нарівні підсвідомості знаходиться в стані нерозривного творчого діалогу з публікою.

Таким чином, технологія естрадного вокального виконавства включає в себе загальні та специфічні ознаки. До загальних ми відносимо формування мистецьких смаків та оволодіння академічною вокальною школою. Специфічним в технології естрадного вокального виконавства є:

- вивчення спеціальних вокальних прийомів притаманних естрадній манері із обов'язковим посиланням на основи академічної вокальної школи;
- спеціальна професійна підготовка оволодіння навиками в застосуванні спеціальних технічних засобів підсилення звуку;
- підбір репертуару;
- можливість виконання власних, авторських пісенних творів;
- процес формування сценічного образу.

Взаємопроникнення специфічних аспектів класичної та естрадної вокальної школи надає можливість співакові значно ширше розкрити темброві якості голосу, що є основною ланкою в складній системі становлення сценічного виконавця.

1. Виготський Л.С. Психологія мистецтва / Лев Семенович Виготський. – М., 1968. – 225 с.
2. Дрожжина Н.В. Вокальне виконавство в системі музичного мистецтва естради: дис.. канд. мистецтвознавства / Дрожжина Наталія Володимирівна; Харк. держ. ун-т мистецтв ім. І. П. Котляревського. – Х., 2008. – 220 с.
3. Петрушин В.И. Музыкальная психология. Для студентов сред. и высш. муз. учеб. завед. / Валентин Иванович Петрушин. – М.: Владос, 1997. – 338 с.
4. Теплов Б. М. Психология музыкальных способностей / Борис Михайлович Теплов. – М., 1947. – 355 с.
5. Эстрова П.А. Нарушения голоса в период мутации их предупреждение и коррекция: дисс. канд. пед. наук / Полина Александровна Эстрова. – М., 2007. – 172 с.
6. Юцевич Ю.Е. Словник музичних термінів / Юрій Євгенович Юцевич. – К.: Муз. Україна, 1977. – 205 с.
7. Seth Riggs. Singing for the stars / Riggs Seth. – Los Angeles : Alfred Music Publishing, 1992. – P. 96

В статтє проанализированы некоторые аспекты общего и специфического в использовании эстрадной манеры пения. Обсуждено роль периода мутации в выборе музыки для слушания и исполнения. Рассмотрена позиция взаимного дополнения классической и эстрадной манер вокала в становлении творческой свободы использования технических средств и возможностей человеческого голоса.

Ключевые слова: вокальное исполнительство, мутационный период, специфика эстрадного исполнительства.

The article analyses some aspects of general and specific in the pop style of singing. We discuss the role of mutation in the choice of period music for listening and performance. It was considered the position of mutual addition of classical and pop vocal style in forming creative freedom of performance with using technical means and possibilities of human's voice

Key words: vocal performance, mutation period, the specific of pop performance.

УДК 78.071.2 : 314. 743

Олег Чигер

КОНЦЕРТНО-ВИКОНАВСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ МОДЕСТА МЕНЦИНСЬКОГО В КОНТЕКСТІ ДІАЛОГУ КУЛЬТУР

Стаття присвячена концертно-виконавській діяльності видатного українського співака Модеста Менцинського впродовж 1900-1934 рр. за кордоном та в Україні. На основі джерельного матеріалу визначено її хронологічні рамки, концертні маршрути, здійснено характеристику концертного репертуару співака, подано оцінку цієї діяльності українськими та зарубіжними критиками, виокремлено її значення в контексті діалогу культур.

Ключові слова: Модест Менцинський, співак, концертно-виконавська діяльність, репертуар, діалог культур.

XX століття характерне поживаленням діалогу культур, активну участь в якому брали українські виконавці, в т. ч. співаки. В.Антонюк підкреслює: «Уособлюючи етноінтегративні процеси, носії української вокальної культури, де б вони не працювали, національне мистецтво яких